

2024-06-17

Remissvar - En utvärdering av förändringar i sjukförsäkringens regelverk under 2021 och 2022 (SOU 2024:26)

Förslagen i betänkandet

Syftet med utredningen var att utvärdera att de förändringar i sjukförsäkringens regelverk som har genomförts under 2020, 2021 och 2022 gett avsett resultat, gällande att öka den ekonomiska tryggheten och flexibiliteten i sjukförsäkringen. Några av

- Undantaget *övertvägande skäl* ska tas bort som grund för beviljande av sjukpenning efter dag 180 i rehabiliteringskedjan.
- Det ska inte längre vara möjligt att tillämpa *särskilda skäl* efter dag 365 i rehabiliteringskedjan.
- Vid bedömning av nedsättning av arbetsförmågan och dess omfattning ska arbetstiden minska varje dag i motsvarande grad som nedsättningen avser.
- Bestämmelserna om behovsanställda i sjukpenningförsäkringen ska tas bort.
- Det ska inte längre anges om förvärvsarbetet ingår i en sådan *angiven yrkesgrupp* som innehåller arbeten som är normalt förekommande på arbetsmarknaden.
- De särskilda *äldrereglerna* i sjukpenningförsäkringen ska tas bort.
- Bestämmelserna som avser sjukersättning för äldre bör behållas (*trygghetspension*).

Akavias synpunkter

Akavia har beretts tillfälle att lämna synpunkter på betänkandet *En utvärdering av förändringar i sjukförsäkringens regelverk under 2021 och 2022 (SOU 2024:26)*. Den allmänna sjukförsäkringen fyller en viktig funktion för den enskilde för att ge ekonomisk trygghet i samband med förlust av arbetsförmåga på grund av sjukdom. Ersättning från den allmänna sjukförsäkringen är även en förutsättning för att få kollektivavtalad sjuklön eller sjukpension, vilket innebär att en begränsning i rätt till sjukpenning får långtgående konsekvenser för den enskilde. Samtidigt är det viktigt att sjukförsäkringen går till rätt målgrupp och inte i onödan förlänger tiden i sjukskrivning, både för att värna sjukförsäkringens legitimitet och de offentliga finanserna. Det finns goda skäl för en aktiv rehabiliteringskedja och tidsgränser i sjukförsäkringen i syfte att bidra till en mer aktiv rehabilitering. Dessa behöver vara verklighetsanpassade och bidra till att stötta tillfrisknande av den sjukskrivne.

Sjuktalet har varierat kraftigt under olika perioder, delvis kopplat till utformningen av sjukförsäkringen. Akavia delar därför bilden att det fyller en viktig funktion att justeringar som görs i sjukförsäkringen utvärderas. Akavia ställer sig däremot tveksam till att det är möjligt att dra så långtgående slutsatser som dras av den statistiska utvärdering som gjorts i betänkandet.

I huvudsak beror detta på den korta tid som gått sedan införandet av justeringarna och att denna period präglats av Covid-19 pandemin, vilket kan antas ha påverkat både antal och längd på sjukskrivningar, förutsättning att återgå i arbete och arbetsbelastningen hos Försäkringskassan.

Akavia ställer sig frågande till vilka slutsatser som kan dras efter så pass kort tid. Dessutom genomfördes reformerna relativt nyligen. Förslagen har därför inte prövats i domstol, vilket innebär Försäkringskassans handläggning inte har hunnit sätta sig. Akavia anser att det är för tidigt att avgöra hur de nya reglerna fungerar i praktiken. Dessutom genomförs den statistiska effektutvärderingen, som studerar genomsnittliga effekter, under förhållanden som inte är stabila och det är viktigt att notera att reformerna infördes och utvärderades under en mycket speciell tidsperiod. Den präglades av en pandemi som bland annat medförde att Försäkringskassan var hårt belastad, vilket av allt att döma har påverkat verksamheten.

Akavia ser även att det är problematiskt att de hälsomått som används för att bedöma om justeringarna i sjukförsäkringen har fått några hälsoeffekter inte är tillämpbara vid psykisk ohälsa. Detta trots att psykisk ohälsa är det vanligaste skälet till sjukskrivning bland alla sjukskrivna, inte minst bland personer med högskoleutbildning. Sjukskrivning på grund av psykisk ohälsa, inklusive utmattningssyndrom, är en mer svårbedömd prognos och kan ofta kräva längre rehabiliteringsperioder än 180 dagar. Det behöver därför finnas viss flexibilitet i sjukförsäkringen.

Syftet med justeringarna var att det skulle bli lättare att återgå i samma arbete som tidigare. För Akavias medlemmar med högskoleutbildning, ofta med specialistkompetens, riskerar de förslagen i betänkandet bidra till en sämre matchning och därmed en sämre kompetensförsörjning.

Om regeringen väljer att gå vidare förslagen att återgå till tidigare bedömer Akavia att det kommer att krävas högre anslag till Försäkringskassan än utredarens bedömning. Detta för att möjliggöra löpande avstämningsmöten och kontakt med sjukskrivna. Annars är risken en återgång till situationen som förelåg innan justeringarna då Försäkringskassan fick omfattande kritik för att sjukskrivna fick avslag per post utan kontakt med handläggare. Dessutom är det sannolikt att utökade resurser behövs för Arbetsförmedlingen och socialtjänsten när tidigare långtidssjukskrivna blir arbetssökande eller söker försörjningsstöd istället för sjukförsäkring.

Utredaren identifierar ett antal problem med gällande lagstiftning, men är även tydlig med att den återgång till tidigare regler som föreslås beror på tidsbrist att formulera nya ändamålsenliga förslag. Att återgå till tidigare regler innebär dock en återgång till redan tidigare identifierade problem. Akavia anser att mot bakgrund av identifierad problembild snarare bör tillsättas en ny utredning med syfte att få fram förslag som löser de problem som har identifieras.

Akavia ser även en risk att föreslagna förändringar kan få konsekvenser för arbetsmiljön bland medarbetarna på Försäkringskassan i form av ökad utsatthet för hot och våld. Akavia har undersökt förekomsten av hot och våld mot medarbetare på ett antal myndigheter under 2023 under nuvarande regler. Bland Akavias medlemmar anställda hos Försäkringskassan uppger knappt var tredje att de har utsatts för hot och våld, ofta eller ibland. Det står ut som en hög nivå bland offentligt anställda. Bland anställda vid fjorton undersökta myndigheter, inklusive Polisen,

Åklagarmyndigheten, Arbetsförmedlingen, Kronofogden, Migrationsverket och Skatteverket, är det bara anställda vid Kronofogden och Kriminalvården som uppger att de i högre grad blir utsatta för hot och våld. Enligt Saco-S föreningen vid Försäkringskassan är bilden att förekomsten av hot och våld har minskat med tidigare justeringarna och det finns en oro att skärpningar kan innebära att anställda blir mer utsatta. Om regeringen väljer att gå vidare med utredningens förslag är Akavias bedömning att ytterligare medel bör avsättas för ett förebyggande och systematiskt arbetsmiljöarbete för att öka säkerheten för anställda vid Försäkringskassan. Enligt Statskontorets rapport Myndigheternas arbete mot hot, våld och trakasserier är viktiga framgångsfaktorer bland annat regelbundna utbildningar för chefer och medarbetare, en närvarande säkerhetsfunktion och rutiner eller vägledningar som hjälper medarbetarna att minska riskerna.

Sammanfattning

Akavia avstyrker samtliga förslag som presenteras i betänkandet, med undantag för förslaget riktat mot äldrereglerna för sjukersättning som tillstyrks. Om regeringen väljer att gå vidare med förslagen ser Akavia behov av högre anslag till Försäkringskassan, dels för att möjliggöra löpande kontakt med sjukskrivna och dels för förebyggande arbete mot hot och våld. Akavia anser att regeringen bör tillsätta en ny utredning med syfte att få fram förslag som löser de problem som har identifieras.

Patrik Nilsson
Chef politik och profession

Charlotte Tarschys